נפנה לימינו כבשו פניהם בקרקע נפנה לשמאלו וכבשו פניהם בקרקע אמר להן שמעון בן שטח בעלי מחשבות אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם מיד בא גבריאל וחבטן בקרקע ומתו באותה שעה אמרו מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו: לא חולץ ולא חולצין וכו': איני והאמר רב אשי אפילו למאן דאמר [א] נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול [ב] מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר [1] שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך מצוה שאני: ואין נושאין כו': תניא אמרו לו לר' יהודה נשים הראויות לו מבית המלך ומאי נינהו מירב ומיכל שאלו תלמידיו את ר' יוסי היאך נשא דוד שתי אחיות בחייהן אמר להן מיכל אחר מיתת מירב נשאה ר' יהושע בן קרחה אומר קידושי טעות היו לו במירב שנאמר [2] תנה את אשתי את מיכל אשר ארסתי לי במאה ערלות פלשתים מאי תלמודא אמר רב פפא מיכל אשתי ולא מירב אשתי מאי קידושי טעות דכתיב [3] והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול וגו' אזל קטליה אמר לו מלוה אית לך גבאי והמקדש במלוה אינה מקודשת אזל יהבה לעדריאל דכתיב [4] ויהי בעת תת את מירב בת שאול לדוד וגו' א"ל אי בעית דאתן לך מיכל זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים אזל אייתי ליה א"ל מלוה ופרוטה אית לך גבאי שאול סבר מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה ודוד סבר מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה ואיבעית אימא דכולי עלמא מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה שאול סבר לא חזו ולא מידי ודוד סבר חזו לכלבי ושונרי ור' יוסי האי תנה את אשתי את מיכל מאי דריש ביה ר' יוסי לטעמיה דתניא רבי יוסי היה דורש מקראות מעורבין כתיב [5] ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיבושת ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל המחולתי וגו' וכי לעדריאל נתנה והלא לפלטי בן ליש נתנה דכתיב [6] ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש וגו' אלא מקיש קידושי מירב לעדריאל לקידושי מיכל לפלטי מה קידושי מיכל לפלטי בעבירה אף קידושי מירב לעדריאל בעבירה ור' יהושע בן קרחה נמי הכתיב את חמשת בני מיכל בת שאול אמר לך רבי יהושע וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה מירב ילדה ומיכל גידלה לפיכך נקראו על שמה ללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו: (חנינא קרא יוחנן ואשתו אלעזר וגאולה ושמואל בלימודי סימן): רבי חנינא אומר מהכא [7] ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי וכי נעמי ילדה והלא רות ילדה אלא רות ילדה ונעמי גידלה לפיכך נקרא על שמה רבי יוחנן אמר מהכא [8] ואשתו היהודית ילדה את ירד אבינדור וגו' אלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח (לו) מרד מרד זה כלב ולמה נקרא שמו מרד שמרד בעצת מרגלים וכי בתיה ילדה והלא יוכבד ילדה אלא יוכבד ילדה ובתיה גידלה לפיכך נקרא על שמה רבי אלעזר אמר מהכא [9] גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד אלא יעקב ילד ויוסף כילכל לפיכך נקראו על שמו אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו שנאמר [10] ואלה תולדות אהרן ומשה וכתיב ואלה שמות בני אהרן לומר לך אהרן ילד ומשה לימד לפיכך נקראו על שמו [11] לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם וכי היכן מצינו ביעקב שפדאו לאברהם אמר רב יהודה שפדאו מצער גידול בנים והיינו דכתיב [12] לא עתה יבוש יעקב וגו' לא עתה יבוש יעקב מאביו ולא עתה פניו יחוורו מאבי אביו כתיב פלטי וכתיב [13] פלטיאל אמר ר' יוחנן פלטי שמו ולמה נקרא שמו פלטיאל שפלטו אל מן העבירה מה עשה נעץ חרב בינו לבינה אמר כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב זו והכתיב [14] וילך אתה אישה שנעשה לה כאישה והכתיב [14] הלך ובכה על המצוה דאזיל מיניה עד בחורים שנעשו שניהם כבחורים שלא טעמו טעם ביאה אמר רבי יוחנן תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז דכתיב [15] ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת מאי וילפת אמר רב שנעשה בשרו כראשי לפתות

תוקפו

נפנה. שמעון לימינו לידע אם יאמרו כמותו: **כבשו פניהם.** שהיו יראין ממנו: **בעל מחשבות.** הקב"ה: **ולא חולצין לאשתו.** מפני שאסורה ליבמה: חליצה גנאי היא לו לבא לב"ד ותהא רוקקת לפניו וייבום גנאי הוא לו לקום על שם אחיו: הא דרב אשי בפ' קמא דקידושין (דף לב:): **הראויות לו.** המותרות לו אבל נשיו של שאול לא: **מלוה איש לך גבאי.** עושר גדול וקידושין אחרים לא קיבלתי: **בעת הם.** כשהגיע עת לתתה לדוד נתנה לעדריאל: **מלוה ופרוטה.** מלוה עושר גדול שנתחייבתי לך בשביל גלית ופרוטה שוה כסף שקבלתי ממך בהללו ערלות פלשתים: **שאול סבר.** דעתיה דמקדש לקדש במלוה דחשיבא הלכך לאו קידושי נינהו ואזל ויהבה לפלטי בן ליש: **ודוד סבר.** דעתיה אפרוטה משום הכי קרי לה אשתי: **האי תנה את אשתי את מיכל.** דמשמע זו אשתי ולא מירב אשתי: **מאי דריש ביה.** רבי יוסי דלא דריש ולא מירב אשתי: **לטעמיה.** דדריש ממקרא מעורבב כדלקמן מה מיכל אשתי אף מירב אשתי: **קדושי מיכל לפלטי.** פשיטא לן דבעבירה דהא כתיב אשתי מיכל וקיימא לן (קידושין דף מו.) דעתיה אפרוטה דבת קידושין היא: **ואשתו היהודית.** כלב בן יפונה משתעי קרא. יהודית על שם שכפרה בע"ז ונתגיירה שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי דכתיב (דניאל ג) איתי גוברין יהודאין וגו': **ירד אבינדור.** כולן שמותן של משה הן: **מרד.** כלב שמרד בעצת מרגלים: **תולדות אהרן ומשה.** ומפרש בתריה בני אהרן ולא הוזכרו בני משה שם: **שפדאו מצער גידול בנים.** שהוטל עליו טורח השבטים שעל אברהם היה מוטל אותו טורח דכתיב (בראשית כו) והרביתי את זרעך והוא פדאו: **והא כתיב אישה.** אלמא בא עליה: **שנעשה לה כאישה.** שהיה מגדלה ומחבבה: **הלך ובכה אחריה.** בקושיא קא נסיב לה: **עד בחורים.** קרא קא דריש ואזיל: **תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז.** דבר גדול של יוסף כדבר קל וקטן שבבועז. תוקף דבר גדול וחמור ויש לו שם. ענוה דבר שאין לו שם שאדם עושה לפי תומו: **שנעשה בשרו.** אבר: **כראשי לפתות.** נתקשה ואעפ"כ כבש יצרו ואף על פי שפנויה היתה ועמו במיטה אבל יוסף אשת איש היתה ואינה עמו במיטה:

תוקפו

אותו שכנגדו וי"ל דדיני נפשות שאני אי נמי הכא הוי קבלת עדות וקבלת עדות כשעת גמר דין וכשעת גמר דין אמרינן פרק שבועת העדות (דף ל: ושם) דברי הכל דיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה ואם כן יש ליזהר כשב"ד מושיבין שני בעלי דינין שלא ישבו בשעת קבלת העדות ולא בשעת גמר דין דשעת קבלת העדות כמו גמר דין חשוב: **מצוה** שאני. וכה"ג לא משני הש"ס גבי המלך שעבר לפני כלה בפרק האשה שנתארמלה (כתובות דף טז.) דמשני פרשת דרכים הוא ואמאי לא משני מצוה שאני וי"ל דהתם אין המצוה כי אם בשביל כבוד החתן והכלה וכבוד מלך עדיף טפי מכבוד החתן וא"כ ליכא מצוה אבל הכא גבי יבום מצוה איכא:

שפראו מצער גידול בנים. פי' הקונטרס גידול י"ב שבטים ולא נהירא חדא דאינו צער אלא שמחה כדאמרינן (ברכות דף סג.) גבי עובד אדום שברכו ה' בבנים בשכר הארון שהיה בביתו ועוד דלאברהם היו לו בנים מקטורה וצריך לומר צער של יוסף ואחיו וגלגול ירידת מצרים:

נשים

עין משפט
נר מצוה

לו א מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה ו סמג עשין י"ג טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף יד:
לא ב מיי' פ"ב מהל' מלכים הלכה ג:
לב ג מיי' פ"ה מהלכות אישות הלכה יג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף ז:
לג ד מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעי' יד:

מוסף רש"י

שום תשים עליך מלך. ישראל הוזהרו שישימו עליהם שימות הרבה, כלומר שתהא אימתו עליהם, הלכך אין כבודו מחול, שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה (כתובות יז.). **והמקדש במלוה.** דאמר התקדשי במלוה שהלויתיך (קדושין ו:) שמחל לה מלוה שחייבת לו (כתובות עד.). **אינה מקודשת.** אפילו ישנה בעין (קדושין מז.) משום דמשעה שלוותה ניתנה להוצאה וברשותה קיימא והשתא לאו מידי יהיב לה (כתובות עד:) לקיחה משדה עפרון גמרינן דיהיב מידי בשעת קדושין ומלוה להוצאה ניתנה וכבר הן שלה ומעות אחרים היא חייבת לו (קדושין ו:).

רבינו חננאל

אין נושאין אלמנותו של מלך. ר' יהודה אומר מלך נושא אלמנותו של מלך שכן דוד נשא אלמנתו של שאול שנאמר ואתנה לך את בית אדוניך ונשי אדניך בחיקך. תניא אמרו לו לר' יהודה נשים הראויות לו מבית המלך ומאן נינהו מירב ומיכל. שאלו איך נשא דוד שתי אחיות א"ר יוסי מיכל לאחר מיתת מירב נשאה. ר' יהושע בן קרחה אומר קידושי טעות היו לו במירב שנאמר תנה את אשתי את מיכל. מיכל אשתי ולא מירב אשתי. ואסיקנא שאול סבור מאה ערלות פלשתים לא חזו ולא מידי ודוד סבר לכלבי ושונרי שוו פרוטה. ור' יוסי האי תנה את אשתי את מיכל מאי עביד ליה. א"ל מקראות הללו מעורבבין הן שנאמר ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל המחולתי. והכתיב ושאול נתן את מיכל בתו לפלטי בן ליש. אלא מקיש קידושי (מיכל למירב) [מירב לעדריאל לקדושי מיכל לפלטין] מה קידושי מיכל לפלטי בעבירה אף קידושי מירב לעדריאל בעבירה ש"מ כי שאול בשתיהן שלא כדין עשה ולעולם מיכל אחר מיתת מירב נשאה ר' יהושע בן קרחה אומר מירב ילדה לעדריאל ומיכל גידלתם ונקראו על שם מיכל ללמד שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאלו הוא ילדו. ר' חנינא אמר מהכא ילד בן לנעמי רות ילדה ונעמי גידלה לפיכך נקרא על שמה. א"ר יונתן כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו הוא ילדו שנאמר אלה תולדות אהרן ומשה אהרן ילד ומשה לימד ונקראו על שמו. לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם יעקב פדה אברהם מצער גידול בנים. פלטי שמו למה נקרא שמו פלטיאל שפלטו אל מעבירה. מה עשה נעץ חרב בינו לבינה ואמר העוסק בדבר הזה ידקר בחרב זו עד בחורים מלמד שהיו כבחורים. א"ר יוחנן תוקפו של בועז ענוותנותו של יוסף שנאמר ויבא הביתה לעשות מלאכתו תנא שניהם לדבר אחד נתכוונו תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי כתיב וילפת אמר רב נעשה בשרו כראשי

מסורת הש"ס

א) כתובות יז. סוטה מא: קידושין לב:, ב) [לקמן כב. וש"נ], ג) [תוספתא סוטה פי"א], ד) [קידושין ו: מו. מז.], ה) [קידושין מח: ב"ק לט:], ו) [קידושין מו.], ז) [תוספ' סוטה שם], ח) אלא מירב ילדה כצ"ל, ט) מגילה יג., י) צ"ל היהודיה, כ) [מגילה יג.], ל) [לקמן לט:], מ) [ע' תוס' שבת יג: ד"ה מטה תלאו], נ) [ומכאן שייך במשנה דלעיל יח.], ס) [ע"כ שייך שם], ע) [מגילה יג.], פ) [ועי' תוס' שבועות ל. ד"ה שלא רצו ותוס' לקמן לד: ד"ה יום ותוס' ב"ב קיג. ד"ה אבל ותוס' זבחים עו. ד"ה מיושב].

גליון הש"ס

גמ' שאול סבר מלוה ופרוטה. עיין חגיגה ד' ט"ו ע"א תוס' ד"ה יוסי: שם שפלטו אל. כעין זה לקמן דף לו ע"ב גבי שאלתיאל וכן ב"ב דף קי ע"א גבי שבואל ובתמורה דף יו גבי עתניאל ובירושלמי ספ"ה דסוטה גבי אליהוא בן ברכאל:

תורה אור השלם

1. שום תשים עליך מלך אשר יבחר יי אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא: דברים יז טו
2. וישלח דוד מלאכים אל איש בשת בן שאול לאמר תנה את אשתי את מיכל אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים: שמואל ב ג יד
3. ויאמר איש ישראל הראיתם האיש העלה הזה כי לחרף את ישראל עלה והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עשר גדול ואת בתו יתן לו ואת בית אביו יעשה חפשי בישראל: שמואל א יז כה
4. ויהי בעת תת את מרב בת שאול לדוד והיא נתנה לעדריאל המחלתי לאשה: שמואל א יח יט
5. ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמני ואת מפבשת ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל בן ברזלי המחלתי: שמואל ב כא ח
6. ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש אשר מגלים: שמואל א כה מד
7. ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד בן לנעמי ותקראנה שמו עובד הוא אבי ישי אבי דוד: רות ד יז
8. ואשתו היהדיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד: דברי הימים א ד יח
9. גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה: תהלים עז טז

10. ואלה תולדת אהרן ומשה ביום דבר יי את משה בהר סיני: במדבר ג א 11. ואלה שמות בני אהרן הבכר נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר: במדבר ג א 12. לכן כה אמר יי אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו: ישעיהו כט כב 13. וישלח איש בשת ויקחה מעם איש מעם פלטיאל בן ליש: שמואל ב ג טו 14. וילך אתה אישה הלוך ובכה אחריה עד בחרים ויאמר אליו אבנר לך שוב וישב: שמואל ב ג טז 15. ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שכבת מרגלתיו: רות ג ח